

K výstavě děl Dalibora Matouše v Komorní galerii u Schelů

Neměl jsem možnost poznat akademického malíře Dalibora Matouše osobně (problém byl v tom, že žil v Turnově, mimo centrum), a také setkání s jeho tvorbou bylo spíše sporadické. Dlouho o něm nikdo nepsal, protože výstavy jeho díla byly málo frekventované a spíše se odehrávaly v menších výtvarných síních. Teprve, když jsem připravoval výstavu České zátíší 20. století (AJG Hluboká nad Vltavou, 1988), jsem se o tohoto autora začal více zajímat. Impulsem byla komorní výstava obrazů a grafických listů prezentovaných na jeho výstavě v Síni Mladé fronty na Staroměstském náměstí v Praze (1985). Na první pohled mě tyto práce zaujaly svou kompoziční promyšleností a zvláštní duchovností, která z nich vyzařovala. A také moment hry, hry s tématem i se vztahem. Teprve později jsem ale pochopil, proč jeho tvorba stála na okraji výtvarného dění, proč nebyl v popředí zájmu historiků umění a galerií. Umění Dalibora Matouše je totiž vzdáleno artefaktům novodobého pojetí výtvarné antiestetiky, nachází se nekonečně daleko od „jiného“ umění našeho věku, v němž, podle slov Herberta Reada, je bezmála už všechno dovoleno. *„Umění, ačkoli bezbranné, je mocnější než všechny vlády světa, neboť na rozdíl od nich, má schopnost přetrvat. Jen ne umění indiferentní, nezodpovědné k osudu člověka, nepoctivé a bezcharakterní tajrlictví, ale umění opravdově lidské“*, jsou autorova slova, která v globálu definují jeho celoživotní přístup k umění. A já bych se k nim bezvýhradně připojil. Když totiž procházím výstavami současného umění, připadám si jako v 19. století, kdy byl divák otupen konzervativním estetismem. Mne dnes otupuje prázdnota jistého „druhu“ umění. Prázdnota „experimentujících“ expozic a artefaktů, kterých je dnes plný svět a jehož „problémy“ neodkazují na nic jiného než na „problémy“ umění samotného. A co je ještě horší; mnozí by to nepřiznali ani za nic, protože se obávají, že by mohli být považováni za konzervativní, či být dokonce směšní.

Vyvstává tu tedy logicky otázka, čím jsou Matoušovy kompozice zátíší, hlav, postav, figurálních scén nebo krajín tak odlišné od mnohé dnešní produkce. Odpověď je poměrně jednoduchá. Jsou tím, čím je, nebo může být, skutečné umění. Umění, které nemusí „obhajovat“ bezobsažná ekvilibristika slov (čím více odborných výrazů, tím lépe). Autorovy realizace jsou meditacemi o smyslu života, důkazem o prožití existence, o její pravdě, o přijatém osudu. Je to výpověď člověka, který šel cestou, na níž stále častěji potkával ty, kteří se vracejí, kteří utíkají zpět, prchají z cest ducha, prolomených již na všech frontách. Všude, kde žije vnitřní bohatství a proudí z přetlaku čistých pramenů, může dílo obejmout alespoň malou část pocitů, mnohvrstevných v čase, prostoru, ve vnitřních prožitcích, všude tam, všude tam, kde vznikají cykly, řady děl, kroužících dlouho kolem středu jediného tématu. Vědomí, že je v hledání cesta odkázán sám na sebe, mělo ale ještě jiný rozměr. Byla v něm utajená stavovská hrdost, k níž čerpal inspiraci ze světa umění, kde pro ni ostatně nějaký příklad nalezneme.

Dalibor Matouš vycházel v podstatě z procesuálních stavů; pohybů, proměn, prolínání, přetváření, kypění a kvašení. Z barevné matérie jeho obrazů je vytvarován náznak konkrétnosti. Autor se ale nebrání asociacím, které se volně rozvíjí a vkládají významy do nesémantizovaných forem. V některých obrazech se objevují postavy, v jiných krajina nebo předmětné prvky, komponované do podoby zátiší. Každý obraz je individualizovaný, nezaměnitelný, každý má svou atmosféru, jiné ladění pocitové a barevné. Zvláště bych upozornil na Matoušova zátiší, kde se uplatnilo jeho porozumění subtilnímu charakteru věcí. Nejsou to pouhé „předměty“; vyzařuje z nich vědomí hodnoty, kterou jim autor přikládá, protože to nejsou mrtvé nebo návykem umrtvené věci, nýbrž své vlastní, nejbližší výtvořiny. Vnějškovost je druhořadá, pouhým prostředkem vyšších účelů, nad nimiž se klene ona harmonie a samostatnost.

Postupná proměna názoru na vývoj a výsledky epochy „modernismu“, která se v teorii a filosofii umění postupně prosazovala po roce 1970, přinesla i nové nazírání na umělecké dílo a jeho autentickou hodnotu. Tou přestala být jednoznačně ta stránka díla a tvorby umělce, která odrážela jeho účast na postupných vývojových proměnách a inovacích stylů, ale spíše ta, v níž bylo možno číst výraz osobního zápasu moderního člověka-umělce jako osamělé individuality v neklidném výtvarném kvasu. Do popředí se dostala tvorba autorů takzvaně nesnadno zařaditelných, pro které bylo nevyhnutelnou povinností samostatně formulovat netradiční a svobodnou představivostí vytvářený obraz jejich životního pocitu. Byli to ti, kteří se ubírali cestou tvorby jakoby vždy znovu vznikající od počátku. K nim patřil i Dalibor Matouš, kterého na „neznámých“ cestách provázela důvěra ve smysl jeho hledání. On sám ale nikdy neusiloval o veřejné zařazení k nějaké přítomné tendenci. Chtěl, aby současné bylo samo jeho cítění a aby aktuální byla otevřenost osobního vnímání, vidění a porozumění době.

Výstava obrazů (zátiší, hlavy, postavy, vegetativně figurální kompozice), kterou uspořádala Komorní galerie u Schelů v Českých Budějovicích, v základních obrysech mapuje dílo tohoto neprávem opomíjeného umělce. Je tak možné shlédnout, řečeno slovy Matoušova přítele, malíře Jaroslava Klápště, dílo *“rozsáhlé a mnohvrstevné, které však jako celek má jednu vzácnost: pevnou vnitřní páteř“*. A ještě malý dovětek. Dalibor Matouš patří mezi těch několik málo umělců, kteří říkají několika odstavci to, co je jinde nutné sledovat v celých knihách.

Vlastimil Tetiva

Vlastimil Tetiva (*15. 11. 1951)

Studoval na Pedagogické fakultě v Plzni (1970 – 1974) a dějiny umění na Filosofické fakultě University Karlovy (1978 – 1982). Od roku 1977 je kurátorem sbírky moderního a současného umění v Alšově jihočeské galerii v Hluboké nad Vltavou.

Za dobu působení v AJG realizoval řadu výstav (přes 200), jak autorských, tak i tematicky zaměřených. K nejvýznamnějším patří: *Česká kresba 20. století ze sbírek AJG (1984)*; *České zátiší 20. století (1988)*; *Skutečnost a iluze (Tendence českého radikálního realismu), 1993*; *Theodor Pištěk (1993)*; *Podoby fantaskna v českém výtvarném umění 20. století (1998)*; *Současná minulost (Česká postmoderní moderna), 2000*; *České umění XX. století – I díl (2003)*; *II díl (2004)*; *III díl (2005)*; *František Muzika / Zdeněk Sklenář (Kontakty-Kontrasty-Konfrontace), 2004*; *Josef Čapek/Václav Špála (Člověk a krajina), 2005*; *Zdeněk Beran (2007)*, *Autoportrét v českém umění 20. a 21. století (2008)*, *Michael Rittstein – Vlhkou stopou (2009)*; *Karel Zlín (2010)*. Je autorem řady katalogů (cca 250).

V knižní podobě vyšly monografie: *Josef Lada – Pohádkový svět (nakl. Eminent, 1997)*; *Jiří Trnka (AJG a nakl. Tok, 1999)*; *Jaroslav Koliha – I. díl (AJG, 1999)*; *Jaroslav Koliha – II. díl (AJG, 2004)*; *Dana Puchnarová (2007)*; *Michael Rittstein (část textu týkajícího se autorovy kresebné činnosti, 2007)*, *Imaginární kosmos Dana Puchnarové (2007)*, *Jiří Moce/ 1965 – 2009 (2009)*, *Karel Zlín (nakl. Gallery, 2010)*; *Jaroslav Valečka (2010)*; *František Hodonský (část textu), František Muzika (2012)*, *Xénie Hoffmeisterová – Příběhy hravé a dravé (2013)*, *Josef Geršl / Příběhy barev (2013)*, *Tomáš Vosolobě (2014)*, *Jiří Mocek – Ne/možný svět (2015)*.

V letech 1990-1993 přednášel externě na Pedagogické fakultě v Českých Budějovicích (katedra Výtvarné výchovy), dějiny výtvarného umění 20. století (české i světové). Je členem mezinárodního sdružení kritiků a teoretiků AICA (internacional association of art critics) a Sdružení výtvarných kritiků a teoretiků.